

Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özellikleri ile Presenteeism Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Hasan KÜTÜK^{1**}, Turgay ŞİRİN²

Öz

Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin Presenteeism davranışları ile Beş Faktör Kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemi 2017-2018 yıllarında üniversitelerde okumakta olan 453 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği ve Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar kişilik tiplerinden nevrozluğun %3 oranında, gelişime açıklığın %4 oranında, uyumluluğun %1 oranında ve sorumluluğun %2 oranında presenteeism davranışını yordadığını göstermektedir. Yine nevrozlu; presenteeism ölçeğinin alt boyutlarında iş tamamlama ile negatif, eğlenceden kaçma ve toplam presenteeism ile pozitif korelasyon göstermektedir. Dışadönüklük; presenteeism ölçeğinin alt boyutlarında eğlenceden kaçma ile negatif, iş tamamlama ve toplam presenteeism ile pozitif korelasyon göstermektedir. Gelişime Açıklık; presenteeism ölçeğinin alt boyutlarında eğlenceden kaçma ile negatif, iş tamamlama ve toplam presenteeism ile pozitif korelasyon göstermektedir. Uyumluluk; presenteeism ölçeğinin alt boyutlarında eğlenceden kaçma ile negatif, iş tamamlama ve toplam presenteeism ile pozitif korelasyon göstermektedir. Sorumluluk; presenteeism ölçeğinin alt boyutlarında eğlenceden kaçma ile negatif, iş tamamlama ve toplam presenteeism ile pozitif korelasyon göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrencilerde presenteeism, eğitim psikolojisi, kişilik psikolojisi, beş faktör kişilik özellikleri

Examining the Relationship Between Personality Types and Presenteeism Behaviors in University Students

Abstract

The aim of the research is to examine the University students' Presenteeism behaviors and the Five Factor Personality traits. The sample consists of 453 students. The research is in relational screening model. Five Factor Personality Traits Scale and Presenteeism Scale for Students were used as data collection tools. The results show that neuroticism 3%, openness to development 4%, agreeableness 1% and responsibility 2% predict presenteeism behavior among personality types. The sub-dimensions of the presenteeism scale of neuroticism have a negative relationship with completion of work, and a positive relationship with avoidance of entertainment and total presenteeism. Extraversion has a negative relationship with fun avoidance and positively with finishing work and total presenteeism. Openness to Growth has a negative relationship with entertainment avoidance and a positive relationship with job completion and total presenteeism. Agreeableness has a negative relationship with amusement avoidance and a positive relationship with finishing work and total presenteeism. Responsibility has a negative relationship with avoidance of fun, and a positive relationship with job completion and total preoccupation.

Key Words: Presenteeism in students, educational psychology, personality psychology, five factor personality types.

* Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1Corresponding Author:** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul, hasankutuk28@gmail.com ORCID: 0000-0002-8288-4107

2Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0002-4872-7386

Giriş

Eğitim kurumlarında “Bedenen buradasın ama zihnen başka yerdesin.” deyişini sık duymuşuzdur. Konu üzerine derinlemesine düşündüğümüzde insanların bedenen ve ruhen iyi hissetmediği zamanlar olabilir. Bu durumlarına rağmen okula ya da işlerine gidebilirler. Tam da bu noktada yukarıda verilen deyişin dile getirildiği görülür. Levin-Epstein’a (2005) göre çalışanların hasta olmalarına ya da fiziksel ve psikolojik olarak çalışamayacak halde olmalarına rağmen işe gelmeleri halinde kendilerini işe verememelerine presenteeism denir. İngilizce presence (var olma, bulunma) kelimesinden türetilen bu kavram çalışanın sürekli olarak iş ortamında bulunma istemi olarak tanımlanabilir (Sarıçam, 2015). Türkçeye işte var ol(ama)ma olarak çevrilen presenteeism kavramını kişinin bedenen işte ama fiilen orda olamaması olarak tanımlamak mümkündür. Presenteeism davranışı geliştiren kişi o gün kurumdaki vaktini iş dışı şeyler ile geçiştirme yaklaşımını sergiler ve dolayısı ile iş verimi düşer. Presenteeism davranışını arttıran faktörlere baktığımızda işten atılma ve işsiz kalma korkusu, işkolizm ve sağlık sorunlarının başta geldiği görülmektedir (Çiftçi, 2010). Demirbulat ve Bozok (2015) ise çalışılan kurumun iş devamlılığı politikası, istenmeyen işte çalışma ve mobbing gibi etmenlerin presenteeismi arttırdığı görüşündedir. Tüm bunlara ek olarak Baysal (2012) da çalışanların psikolojik sebeplerden ötürü presenteeism sorunu yaşayabilecekleri görüşündedir ve bu sorunun sadece hastalık kaynaklı değil her türlü sebepten kaynaklanabileceği görüşündedir. Presenteeism tanımı göz önüne alındığında bu kavram ile eğitim-öğretim ortamlarında da karşılaşıldığı su götürmez bir gerçektir. Öğrencinin bedenen sınıfta iken zihnen başka alemlerde olması çoğu zaman öğretmenler tarafından fark edilen bir durumdur. Öğrencinin dersi dinliyormuş gibi gözüküp başka şeylerle ilgilenmesi, dinliyor gibi görünüp aklında başka düşüncelerin olması okul ortamlarındaki presenteeism davranışına örnek olabilir (Sarıçam, 2015). Bireylerin düşüncelerine ve davranışlarına şekil verebilecek kavramların başında kişilik gelebilir. Kişilik kavramının bireydeki ruh halinden tutun da dünya görüşüne, çatışma çözme şekillerine, belli davranış kalıplarına kadar etkili olabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle kişilik kavramının presenteeism kavramıyla yakından ilgili olabileceği düşünülmektedir.

İnsanlar doğuştan farklı olarak yaratılmıştır ve farklı kişilik tiplerinde dünyaya gelirler. Bu farklılıkları en iyi anladığımız an kuşkusuz insanlarla anlaşmazlık ve çatışmalar yaşadığımız zamanlardır. Böyle anlarda kişiler arası farklılıkların tam anlamıyla farkına varırız (Balkıs, 2003). Kişilik; bireyin ilgilerini, yeteneklerini, dış görünüşünü, tutumlarını ve konuşma tarzını belirleyen içsel bir terimdir (Baymur, 1994). Kişilik bireyin kişilerin biyolojik ya da psikolojik fark etmeksizin yeteneklerini, duygularını, düşüncelerini içine alır (Yücel ve Kaynak, 2008). Kişilerin doğuştan getirdiği ve sonradan toplumsal olaylarda edindiği tecrübelerin toplamı ile kişilik şekillenir (Eren, 2008). Kişiliğin oluşmasına büyük oranda genetik süreçler etki ederken çevresel faktörlerin etkileri de göz ardı edilemez (Sheard, 2010). Bireyin daha önceki yaşantıların toplamı onun kimliğini ve kişiliğini oluşturur. Kişilerin problem çözme becerileri onun kişiliğinden ve değer yargılarından etkilenerek oluşur (Li ve diğerleri, 2007).

Alanyazın incelendiğinde kişilik hakkında yapılan tanımlamaların ortak noktalarının bireysel farklılıklar göstermesi, sosyal olgulardan ve genetik faktörlerden etkilenmesi olarak görülmektedir. Costa ve McCrae (1985) tarafından tasarlanan Beş Faktör Kişilik Kuramı kişiliğin önemli beş özelliğini tanımlayan kuramlardandır. Goldberg (1992) bu beş özelliği; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevroitiklik ve gelişime açıklık olarak tanımlamıştır.

Presenteeism

Türkçemizde tam olarak karşılığı olmayan presenteeism kavramı İngilizce "Presence" kelimesinden gelmektedir. Bu kelimenin anlamına bakıldığında ise bulunma, var olma, bir yerde olma gibi kavramlar ortaya çıkar (Çiftçi, 2010). Presenteeism bireylerin çalıştıkları kurumda olmalarına rağmen işlerine tam olarak kendilerini verememeleri ve bu duruma bağlı olarak iş performanslarının

istenilen düzeyde olamamasıdır. Çalışanların fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklar yaşadıkları durumlarda işe gitmemeleri gerekirken işini kaybetme, kariyer hedeflerine ulaşamama gibi korkulardan dolayı işe gitmeleri presenteeism'in farklı bir tanımı olarak ele alınabilir (Bal, 2014).

Presenteeism davranışının ortaya çıkmasında çevresel faktörlerin etkisi göz ardı edilemez. Bu çevresel faktörlere özellikle büyükşehirlerdeki çevre ve trafik sorunu, ekonomik sorunlar, politik ve siyasi belirsizlikler örnek verilebilir (Çiftçi, 2010). Hayat pahalılığı, yüksek vergi oranları ve refah seviyesinin düşüklüğü gibi faktörler bu manada kişiyi etkileyen kavramlardır. Bireyin bahsedilen faktörlerden kaçınmak için daha fazla çalışması ve daha fazla iş yükünün (ders yükünün) altına girmesi beraberinde stres ve gerilimi getirebilir. Bu durumlara maruz kalan bireyde ise presenteeism davranışının ortaya çıkması kaçınılmazdır (Koçoğlu, 2007). Yaşanılan şehirdeki yoğun trafik, egzoz gazı, nüfus yoğunluğuna bağlı ortaya çıkan gürültü ve her türlü çevre kirliliği önemli birer stres kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu çevresel faktörler bireylerin ruh sağlıklarını etkilemekte ve presenteeism sorununa zemin hazırlamaktadır (Baysal, 2012).

Gereğinden fazla çalışmanın bireylerde strese neden olabileceği düşünüldüğünden bu fazla çalışma durumunun presenteeisme sebep olduğu düşünülmektedir. Dahası bireylerden fazla mesai yapmasını beklenmek de presenteeismi ortaya çıkaran diğer bir sebeptir (Çiftçi, 2010). Fazla mesainin sebep olabileceği zorluklar arasında rol karmaşası yer almaktadır. Bireyin aynı anda birden fazla rol üstlenmesi durumu rol karmaşasını ortaya çıkarabilir. Buna örnek olarak kişinin hem öğretmen hem disiplin kurulu üyesi hem okul aile birliği başkanı hem zümre başkanı hem de kütüphanecilik kulübü öğretmeni olması verilebilir (Eren, 2008). Rol karmaşası yaşayan bireylerde görevlerin etkili şekilde yapılamaması, düşük iş tatmini, bireylerin kendilerine karşı güvensizlik duyguları gibi etkiler görülmekte ve bunlar da presenteeisme sebep olmaktadır (Eroğlu, 2010). İş yerindeki ısı, ışık ses gibi etmenler hiç şüphesiz çalışanları etkilemektedir. Ortamın karanlık ya da çok aydınlık olması, gürültülü olması, ortam sıcaklığının çok yüksek ya da çok düşük olması, ağır ve zor işlerin bulunması gibi etmenler bireyi fiziksel ve psikolojik olarak etkilemekte ve presenteeisme sebep olmaktadır (Eren, 2008). Örgüt kültürü; bireylerin belirli standartları, kuralları ve değerleri anlamalarını sağlayarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmede daha kararlı ve tutarlı olmalarına yardımcı olur. İdareciler ile uyum içinde çalışmalarını sağlayarak örgütsel verimliliği artırır (İşcan ve Timuroğlu, 2007). Örgüt içindeki bireylerin iletişimini güçlendirerek çatışmaları azaltmaktadır. Örgüt kültürünün oluşmadığı durumlarda bireyler üzerinde olumsuz etkiler oluşmaktadır. Bu olumsuz etkiler ise beraberinde presenteeism davranışını getirir (Bal, 2014). Liderlik tarzlarının çalışanlara etkisi büyüktür. Bütün otoriteyi elinde toplamış, yapılacakları yalnızca kendisi karar veren tarzdaki liderler otokratik liderlerdir. Bu tarz bir lidere sahip çalışanların daha saldırgan oldukları ve işlerinden çok başka şeylerle meşgul oldukları görülmüştür. Bu tarz liderlikte bireylerde güvensizlik ve korku hakimdir. Bu da presenteeism sorununu ortaya çıkarabilmektedir (Arkonaç, 1993). Çalışanın iş arkadaşlarıyla ya da yöneticisi ile yaşadığı kişisel uyuşmazlıklar presenteeisme sebep olabilir. Alanyazındaki Bierla ve diğerlerinin (2011) çalışmalarına bakıldığında bu yargıyı destekleyici verilere ulaşılmaktadır. Bireyin yaptığı iş, kişiliğine uygun olmaz ise bu onda mutsuzluğa sebebiyet verecektir. Bu mutsuzluk ise verimini düşürecek ve presenteeisme yol açacaktır. Birçok kurumun işe alımlarda kişilik testi uygulamasının sebebi çalışanın kişiliği ve çalışacağı iş arasındaki uyum hakkında bilgi edinmektir. Bu sayede yukarıda bahsedilen sorunların önüne geçilebilir (Bal, 2014).

Öğrencilerde de tıpkı çalışanlarda olduğu gibi presenteeisme rastlanabilmektedir. Öğrencinin derse gelmesine rağmen derse kendini verememesi, dersi dinliyormuş gibi gözükp aklının başka yerlerde olması, başka şeylerle meşgul olması ve bunlara bağlı olarak akademik performansının düşük olması eğitim ortamındaki presenteeism davranışına örnek olarak gösterilebilir (Sarıçam ve Çetintaş, 2015). Öğrencinin sosyal hayatındaki olumsuzluklar, ailesinin beklentileri, fiziksel ya da psikolojik rahatsızlıkları gibi nedenlerden ötürü yaşadığı akademik performans düşüklüğünün eğitim ortamlarındaki presenteeismi beslediği düşünülmektedir (Matsushita ve diğerleri, 2010).

Kişilik

Kişilik kelimesi günlük konuşmalarımızda birçok anlamda kullanılmaktadır. Kişiliğin günlük hayatta karakter, mizaç, fitrat gibi kelimelerin yerine kullanılması sık rastlanılan bir durumdur. Tüm bunların yanında kişilik kavramı psikoloji alanında birçok kuramcı tarafından incelenmiş ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlamalarda her araştırmacı kendince bir tanımlama yaptığından kişiliğin tanımına ve ne olduğuna dair kesin bir görüş birliğine varılamamıştır (Cüceloğlu, 2010; Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014). Atkinson ve diğerleri (2010) bireyin sosyal çevresi ile etkileşime geçme tarzını belirleyen ayırt edici duygu, düşünce ve davranış kalıplarına kişilik demiştir. Cüceloğlu'na (2010) göre kişilik, kişilerin iç ve dış çevresi ile kurmuş oldukları, onları diğer insanlardan ayıran ilişki biçimidir. Yavuzer (2010) ise insanların duygu, düşünce ve davranış şekilleri onların kişiliklerinin birer belirleyicisidir diyerek kişiliği tanımlamıştır. Karşılıklı ilişkileri başlatma, bu ilişkileri sürdürme, bu ilişki süreçlerinden zevk alma, uyum gösterme, sorun çözme becerilerinde bulunma gibi davranışların tamamı kişiliğin etkisi altında gerçekleşir ve kişiliğin oluşmasında içinde yaşanan kültür çok önemlidir. Yapılan tanımlamalara bakıldığında bireysel farklılıkların özellikle vurgulandığı göze çarpmaktadır. Buradan hareketle kişilik bireyi diğerlerinden farklı kılan özellikleri yansıtır. Tanımlamalarda vurgulanan diğer bir nokta ise kişiliğin sosyal yaşamımızdan etkilenerek oluşabileceğidir. Yani kişilik genetik ve biyolojik etkilerin yanında, sosyalleşme sürecimizi ve değişken çevresel koşullar altında nasıl davranacağımızı etkileyen bir olgudur. Bir diğer vurgulanan nokta ise kişiliğin belirli davranış kalıplarından oluştuğudur. Bu minvalde kişilik insanları birbirinden ayıran, kişiye özgü, belirli ve yapılaşmış özellikler bütünüdür (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014).

Kişiliğin birçok tanımının olmasına rağmen nasıl oluştuğu ve geliştiği konusunda kesin bir tanımda uzlaşamamıştır. Bunun sebepleri arasında bireyin doğuştan getirdiği birçok özelliğinin yanında sonradan kazanılan özelliklerin insanlarda ne tip farklılıklar oluşturacağına öngörülemezliği olabilir (Merdan, 2013). Goldberg (1992) çalışmasında sıfatlara dayalı kişisel özelliklere ilişkin beş güçlü faktörün olduğunu belirtmiştir. Kişilik ile ilgili araştırmalarını da bu beş güçlü faktör üzerinden yürütülebileceğini iddia etmiştir. Bu çalışmayla geliştirilmiş olan beş faktör kişilik özelliklerinin insanların kişilik özelliklerini ölçebilmesi açısından güçlü özellikte olduğu savunulmuştur. Çalışma ile alanyazında "beş faktör" kavramı ilk defa kullanılmıştır. Costa ve McCrae (1985) çalışmalarında faktör olarak isimlendirdikleri davranış şekillerinin büyük grupların çok yönlü ölçümünde kullanılabileceğini bulmuşlardır. Geliştirdikleri Beş Faktör Kişilik Kuramının tüm kişilik özelliklerini içerisinde barındıran ve bu özellikleri kapsamlı olarak tanımlayan bir kuram olduğunu iddia etmişlerdir. Kuramın temelini bireyleri birbirlerinden ayıran duygu, düşünce ve davranış örüntüleri oluşturmaktadır. İnsanların belli bir davranışsal ya da duygusal hareket karşısında göstereceği kişisel eğilimleri ifade eden özelliklerden oluşturmaktadır.

Büyük Beşli modeli ilgi görmeye başlayınca modele karşı çıkan araştırmacılar da olmuştur. Briggs (1989) ve John (1989) alt boyutların doğru oluşturulmadığını düşünmüş ve modeli eleştirmiştir. Bazı uzmanlar ise kişiliğin karmaşık yapısından dolayı beşten fazla alt boyutla açıklanması gerektiğini düşünmüştür (Sıgır ve Gürbüz, 2011). Burger'a (2006) göre Beş Faktörlü Kişilik modeli tanımından ve modelin dayandırıldığı kuramsal temelin olmayışından dolayı eleştirilmiştir. Tüm bunlara rağmen günümüzde araştırma yapan pek çok uzman, bahsedilen beş özelliğin kişiliğin temelini oluşturabileceği konusunda hemfikirdir (Morsünbül, 2014). Goldberg (1992) gibi birçok araştırmacı büyük beşli olarak adlandırılan Beş Faktörlü Kişilik Modelinin geçerliliğini yaptıkları çalışmalar ile kanıtlamışlardır (Tomrukçu, 2008). Kaynaklar arasında farklı farklı isimlerle karşımıza çıkan beş alt boyut nevroitiklik, dışadönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve sorumluluktur (Burger, 2006).

Ülkemizde yapılan araştırma ve alanyazın incelemelerinde eğitim alanında presenteeism olgusunu ele alan çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Yurt dışı alanyazında ise bu alanda farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İnsan hayatı ve davranışları üzerine büyük etkisi olduğu düşünülen

kişilik kavramı ile presenteeism arasında bir ilişki olup olmadığı bu çalışmanın ana amacını oluştururken aynı zamanda alanyazına katkı olması adına çeşitli demografik değişkenler açısından da durumu ele alıp incelemek çalışmanın diğer bir yönünü oluşturmaktadır. Ülkemizde presenteeism hakkında yapılmış olan çalışmaların genellikle çalışma hayatını kapsadığı görülmektedir. Bu çalışmadaki gibi presenteeism kavramının eğitim ortamına yansımalarına yönelik benzer bir çalışmanın olmaması ülkemiz alanyazını zenginleştirme açısından önemlidir. Öte yandan bu çalışmada presenteeism davranışını ortaya çıkarabilecek kişilik özelliklerinin ve davranış kalıplarının da yorumlanması ve çeşitli önerilerde bulunulması bireyleri presenteeism davranışına karşı bilinçlendirebilir. Çalışma bu yönü ile de ayrı bir öneme sahiptir. Presenteeism kavramının eğitim ortamındaki yansımalarına yönelik çalışmaların yetersizliği nedeniyle çalışmanın özellikle bu konuda yapılacak yeni çalışmalara ilham kaynağı olması da beklenmektedir. Elde edilen bulguların hem eğitim bilimleri alanına hem de yükseköğretim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanlara yeni bir bakış açısı getirebileceği düşünülmektedir. Bu rasyonelden hareketle çalışmanın ana amacı kişilik tipleri ile presenteeism davranışı arasındaki ilişkinin ve yordayıcılık düzeylerinin açıklanmasıdır. Ana amaç doğrultusunda alt amaçlar olarak da çeşitli demografik değişkenlerin kişilik tipleri ve presenteeism davranışı ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bu demografik değişkenler arasında cinsiyet, eğitim görülen sınıf düzeyi, başarı ortalaması, katılımcının yetiştirildiği ebeveyn tutumu, psikolojik yardım alma durumu yer almaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin presenteeism davranışları ile kişilik özellikleri arasında ilişkiyi betimsel olarak göstermek üzere nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinin alt türü olan tahmin modeli de kullanılarak bir arada çalışma yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli kişilerin, grupların ya da fiziksel ortamların belli başlı özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaç edinen çalışmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Tahmin modelinde herhangi bir değişkenin henüz bilinmeyen değerleri, o değişkeni tanımlayabilecek diğer değişkenlerin yardımıyla tahmin edilmeye ya da yordanmaya çalışılır. Burada bağımsız değişken yordayan, bağımlı değişken ise yordanan olarak adlandırılır.

Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan vakıf ve devlet üniversitelerinde okuyan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin tümüne ulaşmak mümkün olmadığından evreni temsil eden bir örneklem seçilmiştir. Örneklem seçimi uygun örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Kolay ulaşılan kişileri seçerek örneklem oluşturmaya uygun örnekleme yöntemi denir. Bu örnekleme de uygulayıcı tarafından belli zamanlarda denk gelinen ve yakalanan kişiye uygulama yapılmasıyla veri toplanır (Balcı, 2013). Ölçekler çeşitli fakültelerde okuyan 468 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeklerde istenilen verileri doldurmayan öğrenciler değerlendirmeye alınmamıştır. Değerlendirmeye alınmayan 15 katılımcı vardır. 175 (%38.6) erkek 278 (%61.4) kadın öğrenci olmak üzere çeşitli üniversitelerde ve fakültelerde okuyan 453 kişi çalışmanın örneklemi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, çalışmaya katılım sağlayan bireylerin demografik bilgilerine ulaşabilmek ve çalışmanın örneklem grubunu daha iyi tanımlayabilmek adına araştırmacılar tarafından

geliştirilmiştir. Bu formda katılımcıların cinsiyet, sınıf, psikolojik yardım alma durumları, ebeveynlerinin tutumları ve başarı ortalamaları gibi bilgilerini öğrenmeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Demografik Bilgi Formu doldurulmadan önce çalışmaya dair açıklamalar ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğunu açıklayan bir metin katılımcılarla paylaşılmıştır.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Benet-Martinez ve John tarafından 1998 yılında geliştirilen Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği beşli likert tipinde bir ölçek olup 44 maddeden oluşmaktadır. Araştırmacıların kişilik tipleri hakkında hızlı değerlendirmeleri açısından kısa hazırlanan ölçek nörotiklik, dışadönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk olmak üzere beş alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin nörotiklik ve dışadönüklük alt boyutları 8'er madde, öz disiplin ve uyumluluk alt boyutları 9'ar madde, gelişime açıklık alt boyutu ise 10 madde ile ölçülmüştür. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması "Schmitt ve diğerlerinin" 2007 yılında 56 ülkede yürüttüğü çalışma kapsamında Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları nörotiklik için .79, dışadönüklük için .77, gelişime açıklık için .76, uyumluluk için .70 ve öz disiplin için .78 olarak hesaplanmıştır (Schmitt ve diğerleri, 2007). Ölçeğin kullanıldığı ülkemizde yapılan çeşitli çalışmalarda ise bu katsayılar .60 ile .73 (Basım ve diğerleri, 2009), .67 ile .83 (Ülke, 2006), .77 ile .81 (Ulu ve Tezer, 2010) ve .64 ile .77 (Sümer ve diğerleri, 2005) arasında değişen değerlerde bulunmuştur.

Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği

Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği Matsushita ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Sarıçam ve diğerleri (2013) tarafından yapılmıştır. Öğrencilerin Presenteeism davranışlarını ölçebilmek amacıyla hazırlanan ölçek 10 madde ve 2 alt boyuttan oluşan beşli likert tipinde bir ölçektir. Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği alt boyutlara göre puanlanabildiği gibi bir toplam puan da elde edilebilir. Ölçeğin İş Tamamlama faktörü 1, 3, 4, 7 ve 9. maddelerden oluşmakta ve tamamı ters kodlanmaktadır. Ölçeğin Eğlenceden Kaçma faktörü ise 2, 5, 8 ve 10. maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .88, Eğlenceden Kaçma alt boyutu için .73, iş tamamlama alt boyutu için .87 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Kişilik tipleri ile presenteeism davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ilk olarak araştırmada kullanılan ölçek sahiplerine ulaşılmış ve gerekli izinler e-mail ortamında alınmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından bizzat toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş, gizlilik esasları paylaşılmış ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın başında yer alana bilgilendirilmiş onay formunu okuyup onay vermelerinin ardından araştırmaya dâhil olan katılımcılardan ortalama 15 dakikada veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Uygulanan ölçeklerin ortalamalarının dağılımlarının normalliği incelendiğinde, ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış ve bu değerlerin -1.5 ile +1.5 aralığında normal dağıldığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normal dağılım gösterdiği anlaşılan veriler için parametrik yöntemler ile analizler yapılmıştır. Bu kapsamda değişken sayısı iki olan analizler için bağımsız grup t test; ikiden fazla olan bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki farkın anlamlılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) kullanılmıştır. One Way Anova sonucunda gruplar arasında ortalamaların anlamlı şekilde farklılaştığı durumlarda, hangi post-hoc testinin seçileceğine karar vermek amacıyla öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı

hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu durumlarda post-hoc testi olarak Tukey testi seçilmiş; varyansların homojen olmadığı durumlarda ise post-hoc testi olarak Tamhane's T2 testleri seçilmiştir. Bahsi geçen analizlerin haricinde iki ölçekten alınan toplam puanların ve alt boyutlardan alınan puanların ilişkisini test etmek için Pearson korelasyon analizi yapılmış; değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkiyi test etmek için de basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bulguların istatistiksel analizinde anlamlılık düzeyi %95 anlamlılık düzeyinde $p < .05$ anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan katılımcıların Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeğinden aldıkları puanlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği Betimleyici İstatistikleri

		N	X	Std. Sapma	Çarpıklık		Basıklık	
					Statis	Std. Hata	Statis	Std. Hata
Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği	İş Tamamlama Alt Boyutu	453	19.29	3.45	-0.75	0.11	0.88	0.23
	Eğlenceden Kaçma Alt Boyutu	453	16.26	3.32	-0.05	0.11	0.10	0.23
	Toplam Presenteeism Alt Boyutu	453	35.62	4.06	0.04	0.11	0.93	0.23
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği	Nevrotiklik Alt Boyutu	453	25.13	5.08	0.03	0.11	0.00	0.23
	Dışadönüklük Alt Boyutu	453	28.39	5.74	-0.36	0.11	0.04	0.23
	Gelişime Açıklık Alt Boyutu	453	37.56	5.83	-0.16	0.11	-0.35	0.23
	Uyumluluk Alt Boyutu	453	34.72	5.04	-0.47	0.11	-0.01	0.23
	Sorumluluk Alt Boyutu	453	31.58	5.39	0.05	0.11	0.13	0.23

Tablo 1'de gösterilmiş veriler dikkatle incelendiğinde çalışmaya katılan 453 katılımcının presenteeism ölçeği ortalaması $X = 35.62$ olarak tespit edilmiştir. Presenteeism ölçeğinin alt boyutları olan İş Tamamlamanın değerleri $X = 19.29$, $SS = 3.45$ ve Eğlenceden Kaçma $X = 16.26$, $SS = 3.32$ olarak bulunmuştur. Bu verilerden hareketle örneklemin genel olarak presenteeism puanlarının yüksek olduğu söylenebilir.

Yine Tablo 1'i incelendiğimizde örneklemin beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarına bakıldığında Nevrotiklik $X = 25.13$, $SS = 5.08$; Dışadönüklük $X = 28.39$, $SS = 5.74$; Gelişime Açıklık $X = 37.56$, $SS = 5.83$; Uyumluluk $X = 34.72$, $SS = 5.04$ ve Sorumluluk $X = 31.58$, $SS = 5.39$ olduğu tespit edilmiştir.

Uygulanan ölçeklerin ortalamalarının dağılımlarının normalliği incelendiğinde, ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış ve bu değerlerin -1,5 ile +1,5 aralığında normal dağıldığı görülmüştür (Tabachnick & Fidell, 2013). Normal dağılım gösterdiği anlaşılan veriler için parametrik yöntemler ile analizler yapılmıştır.

Çalışma grubundan toplanan demografik bilgilere göre yapılan istatistiki analiz bulguları aşağıda sıralanmıştır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin kişilik tipleri ölçeği ve presenteeism ölçeği

puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların uyumluluk ve sorumluluk alt ölçekleri aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kişilik ölçeğinin uyumluluk ($t(451) = 5.06, p = .00$) ve sorumluluk ($t(451) = 2.91, p = .00$) alt boyutlarında kadınların erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Kişilik ölçeğinin diğer alt boyutlarının puanlarında ve presenteeism ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($p > 0.05$).

Örneklemin kişilik tipleri ölçeği ve presenteeism ölçeği puanlarının psikolojik yardım alma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların nevroitiklik ve gelişime açıklık alt ölçekleri aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kişilik ölçeğinin nevroitiklik ($t(451) = -3.59, p = .00$) ve gelişime açıklık ($t(451) = -2.15, p = .03$) alt boyutlarında psikolojik yardım alanların almayanlara nazaran anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla beraber kişilik ölçeğinin diğer alt boyutlarının puanlarında ve presenteeism ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($p > .05$).

Örnekleme oluşturan öğrencilerin kişilik tipleri ölçeği ve presenteeism ölçeği puanlarının eğitim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen One Way Anova sonucunda, grupların presenteeism ölçeğinin iş tamamlama ve eğlenceden kaçma alt ölçeklerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

1. sınıf öğrencilerinin ($X = 18.68, SS = 3.91$), 2. sınıf öğrencilerinin ($X = 18.73, SS = 3.19$), 3. sınıf öğrencilerinin ($X = 19.20, SS = 3.39$) 4. sınıf öğrencilerinin ($X = 19.30, SS = 3.24$) ve yüksek lisans öğrencilerinin ($X = 21.40, SS = 2.56$) iş tamamlama puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($F(4,448) = 5.81, p = .00$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için Tukey çoklu karşılaştırma testine göre bu farkın kaynağı 1. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$), 2. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$), 3. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$) ve 4. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$) arasındadır.

1. sınıf öğrencilerinin ($X = 15.79, SS = 3.50$), 2. sınıf öğrencilerinin ($X = 16.67, SS = 3.50$), 3. sınıf öğrencilerinin ($X = 16.49, SS = 3.20$), 4. sınıf öğrencilerinin ($X = 16.99, SS = 2.92$) ve yüksek lisans öğrencilerinin ($X = 14.50, SS = 3.34$) Eğlenceden Kaçma puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($F(4,448) = 5.70, p = .00$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için Tukey çoklu karşılaştırma testine göre bu farkın kaynağı 2. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .01$), 3. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$) ve 4. sınıflar ile yüksek lisanslar ($p = .00$) arasındadır.

Öğrencilerin kişilik tipleri ölçeği ve presenteeism ölçeği puanlarının ebeveyn tutumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen One Way Anova sonucunda, grupların presenteeism ölçeğinin eğlenceden kaçma alt ölçeği aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Aşırı koruyucu seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ($X = 16.94, SS = 3.16$), otoriter seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ($X = 16.27, SS = 2.99$), demokratik seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ($X = 15.73, SS = 3.49$) ve ilgisiz seçeneğini işaretleyen öğrencilerin ($X = 18.25, SS = 2.63$) Eğlenceden Kaçma alt boyutu puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($F(3,449) = 5.95, p = .00$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için Tukey çoklu karşılaştırma testine göre bu farkın kaynağı aşırı koruyucu - demokratik arasında ($p = .01$) ve aşırı koruyucu - ilgisiz arasındadır ($p = .00$).

"Öğrencilerin Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeklerinden aldıkları puanlar ile başarı ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" sorusunu

test etmek üzere yapılan pearson korelasyon işlemine göre başarı ortalaması değişkeni ile presenteeism ölçeğinin iş tamamlama ($p = .00 < .05, r = .17$) alt boyutu puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine kişilik ölçeğinin uyumluluk ($p = .00 < .05, r = .15$) ve sorumluluk ($p = .00 < .05, r = .24$) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Presenteeism ölçeği toplam puanı ve eğlenceden kaçma alt ölçeği puanı ile kişilik tipleri ölçeğinin nevroitiklik, dışadönüklük ve gelişime açıklık puanlarında anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($p > .05$).

Çalışmaya katılım sağlayan bireylerin "Presenteeism düzeyleri ile kişilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" sorusuna dair elde edilen bulguların analizi için ölçeklerden ve alt faktörlerinden alınan puanların birbirleriyle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın temel sorusu kapsamında pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ile soru test edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2. Öğrenciler İçin Presenteeism Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Tablosu

		İş Tamamlama	Eğlenceden Kaçma	Toplam Presenteeism
Nevrotiklik	<i>r</i>	-.11	.36	.19
	<i>P</i>	.02	.00	.00
Dışadönüklük	<i>r</i>	.29	-.19	.09
	<i>P</i>	.00	.00	.05
Gelişime Açıklık	<i>r</i>	.41	-.15	.20
	<i>P</i>	.00	.00	.00
Uyumluluk	<i>r</i>	.29	-.11	.12
	<i>P</i>	.00	.02	.01
Sorumluluk	<i>r</i>	.44	-.28	.13
	<i>P</i>	.00	.00	.00

Tablo 2’de görülen Pearson korelasyon işlemine göre kişilik tipleri ölçeğinin alt boyutu olan nevroitiklik puanı ile presenteeism ölçeğinin iş tamamlama ($p = .02 < .05, r = -.11$) alt boyutu puanı arasında negatif; Eğlenceden Kaçma ($p = .00 < .05, r = .36$) alt boyutu ve toplam presenteeism ($p = .00 < .05, r = .19$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilik tipleri ölçeğinin alt boyutu olan dışadönüklük puanı ile presenteeism ölçeğinin Eğlenceden Kaçma ($p = .00 < .05, r = -.19$) alt boyutu puanı arasında negatif; iş tamamlama ($p = .00 < .05, r = .29$) alt boyutu ve toplam presenteeism ($p = .00 < .05, r = .09$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilik tipleri ölçeğinin alt boyutu olan gelişime açıklık puanı ile presenteeism ölçeğinin Eğlenceden Kaçma ($p = .00 < .05, r = -.15$) alt boyutu puanı arasında negatif; iş tamamlama ($p = .00 < .05, r = .41$) alt boyutu ve toplam presenteeism ($p = .00 < .05, r = .20$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilik tipleri ölçeğinin alt boyutu olan uyumluluk puanı ile presenteeism ölçeğinin Eğlenceden Kaçma ($p = .02 < .05, r = -.11$) alt boyutu puanı arasında negatif; iş tamamlama ($p = .00 < .05, r = .29$) alt boyutu ve toplam presenteeism ($p = .01 < .05, r = .12$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilik tipleri ölçeğinin alt boyutu olan sorumluluk puanı ile presenteeism ölçeğinin Eğlenceden Kaçma ($p = .00 < .05$, $r = -.28$) alt boyutu puanı arasında negatif; iş tamamlama ($p = .00 < .05$, $r = .44$) alt boyutu ve toplam presenteeism ($p = .00 < .05$, $r = .13$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmanın temel sorusu kapsamında presenteeism ve kişilik tipleri arasında yordayıcı bir ilişki olup olmadığını test etmek üzere kişilik ölçeğinin alt ölçeklerine basit doğrusal regresyon analizi yapılmış olup analiz sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Presenteeism Davranışının Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin Nevrotiklik Altboyutuyla Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişkenler	B	Standart Hata B	β	T	P
Nevrotiklik*	(Sabit)	31.778	.948		33.516	.000
	Nevrotiklik	.153	.037	.191	4.132	.000
Dışadönüklük**	(Sabit)	33.766	.962		35.105	.000
	Dışadönüklük	.065	.033	.092	1.964	.050
Gelişime Açıklık***	(Sabit)	30.363	1.221		24.861	.000
	Gelişime Açıklık	.140	.032	.201	4.354	.000
Uyumluluk****	(Sabit)	32.136	1.321		24.323	.000
	Uyumluluk	.100	.038	.124	2.663	.008
Sorumluluk*****	(Sabit)	32.482	1.127		28.816	.000
	Sorumluluk	.099	.035	.132	2.823	.005

*Bağımlı Değişken: Presenteeism Davranışı $R = .191$ $R^2 = .03$ $F(453) = 17.071$, $p = .00 < .05$

**Bağımlı Değişken: Presenteeism Davranışı $R = .092$ $R^2 = .008$ $F(453) = 3.857$, $p = .00 < .05$

***Bağımlı Değişken: Presenteeism Davranışı $R = .201$ $R^2 = .04$ $F(453) = 18.961$, $p = .00 < .05$

****Bağımlı Değişken: Presenteeism Davranışı $R = .124$ $R^2 = .01$ $F(453) = 7.093$, $p = .00 < .05$

*****Bağımlı Değişken: Presenteeism Davranışı $R = .132$ $R^2 = .02$ $F(453) = 7.967$, $p = .00 < .05$

Tablo 3 incelendiğinde, nevrotiliğin presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = .191$, $p < .05$). Bu yordayıcı değişken öğrencilerin presenteeism davranışlarına ilişkin toplam varyansın % 3’ünü açıklamaktadır. Dışadönüklüğün presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir ($\beta = .092$, $p = .05$). Gelişime açıklığın presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = .201$, $p < .05$). Bu yordayıcı değişken öğrencilerin presenteeism davranışlarına ilişkin toplam varyansın % 4’ünü açıklamaktadır. Uyumluluğun presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = .124$, $p < .05$). Bu yordayıcı değişken öğrencilerin presenteeism davranışlarına ilişkin toplam varyansın % 1’ini açıklamaktadır. Sorumluluğun presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = .132$, $p < .05$). Bu yordayıcı değişken öğrencilerin presenteeism davranışlarına ilişkin toplam varyansın % 2’sini açıklamaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin presenteeism davranışları ve kişilik tipleri ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?” alt problemine ilişkin elde edilen bulgular neticesinde; katılımcıların yaşları arttıkça presenteeism ölçeğinin “Eğlenceden Kaçma” alt ölçeği puanı

düşmekte, "İş Tamamlama" alt ölçeği puanları artmaktadır. Bununla birlikte presenteeism ölçeği toplam puanı ile yaş arasında korelasyonel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Alanyazına bakıldığında Coşkun (2012) ve Baysal (2012) gibi araştırmacıların yaş değişkeni ile presenteeism arasında düşük düzeyli bir pozitif ilişki bulunduğu görülmektedir. Demirgil ve Mücevher (2017) ise tersi yönde düşük yaş düzeylerinde daha fazla presenteeism olduğunu bulmuştur. Bu durumun sebebi genç yaşlardaki isteklilik ve enerjinin daha fazla olması ya da baş etme yöntemlerinin daha başarılı şekilde kullanılabilmesi olabilir. Yine katılımcıların beş faktör kişilik ölçeğinin "Nevrotiklik", "Uyumluluk" ve "Sorumluluk" alt boyut puanları ile yaşları arasında korelasyonel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yaş arttıkça kişilik ölçeğinin "Nevrotiklik", "Uyumluluk", "Sorumluluk" alt ölçek puanlarının da arttığı gözlenmiştir. Ancak "Dışadönüklük" ve "Gelişime Açıklık" puanlarında anlamlı korelasyonel bir ilişki gözlenmemiştir. Bu bulguları yaşın da artması ile kendine güven duygusunun artması, girişkenlik ve özerkliğin ön plana çıkması ile açıklayabiliriz.

Çalışmanın "Üniversite öğrencilerinin presenteeism düzeyleri ve kişilik tipleri cinsiyet değişkeni açısından farklılaşmakta mıdır?" alt problemine ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların demografik özelliklerinden cinsiyet değişkeninin ölçekler ile olan ilişkisi incelediğimizde kişilik ölçeğinin alt boyutlarından "Uyumluluk" ile "Sorumluluk" alt ölçeklerinde kadın katılımcıların erkeklere göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Yani katılımcılarımızdan kadın olanların "Sorumluluk" ve "Uyumluluk" özellikleri erkeklere göre daha yüksek diyebiliriz. Presenteeism davranışı ve alt boyutları arasında cinsiyet ile ilgili arasında bir bağlantı görülemedi. Bal (2014) ve Baysal (2012) çalışmalarında bu araştırmada da olduğu gibi presenteeism ile cinsiyet arasında bir farklılaşma bulunmamıştır. Coşkun (2012) ise yukarıdakilerin aksine kadınların presenteeism düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kişilikle ilgili alan yazına baktığımızda ise kadınların erkeklere göre "Nevrotiklik" puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Sır, 2016; Tatlıoğlu, 2014). Bu araştırmada ise böyle bir veriye ulaşılmamıştır. Sarıçam (2015) ergenlerle yapmış olduğu çalışmada erkek ergenlerin presenteeism davranışların kızlarınkine nazaran daha yüksek olduğunu bulmuştur. Öğretmen adayları ile yani üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise bu çalışmanın bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşmıştır (Sarıçam, 2017).

Çalışmanın "Üniversite öğrencilerinin presenteeism düzeyleri sınıf seviyeleri açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?" alt problemine ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların demografik özelliklerinden eğitim görülen sınıf düzeyi değişkeninin ölçekler ile olan farklılaşma durumuna bakılmıştır. Presenteeism ölçeğinin alt boyutlarından "İş Tamamlama" alt ölçeğinde yüksek lisans öğrencilerinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine göre farklılaştığı görülmüştür. Yine aynı ölçeğin "Eğlenceden Kaçma" alt boyutunda yüksek lisans öğrencilerinin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine göre farklılaştığı görülmüştür. Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından "Uyumluluk" alt ölçeğinde ise yüksek lisans öğrencileri; birinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine göre farklılaşmaktadır. Tatlıoğlu (2014) sınıf düzeylerinin kişilik üzerindeki farklılaşmasına baktığı çalışmada sınıf düzeyi yüksek olan öğrencilerin "Dışa Dönüklük" ve "Gelişime Açıklık" arasında anlamlı bir farkın olduğunu bulmuştur. Bu araştırmada ise bu alt faktörlere ilişkin bir bulguya rastlanılamamıştır. Bulguların yüksek sınıflarda daha anlamlı çıkmasının sebebinin üst sınıf öğrencilerinin almış oldukları üniversite eğitiminin kişilik özelliklerine etkisiyle olabileceğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın "Üniversite öğrencilerinin presenteeism davranışları ve kişilik tipleri ile akademik başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?" alt problemine ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda başarının arttıkça presenteeism alt boyutu olan "İş Tamamlama" puanlarının da arttığı görülmektedir. Toplam puanında ve "Eğlenceden Kaçma" alt ölçeğinde anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Beş faktör kişilik ölçeğinin ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin alt boyutlarının puanlarının korelasyonel analizinde katılımcıların başarı ortalamaları arttıkça kişilik ölçeğinin "Uyumluluk" ile "Sorumluluk" alt ölçekleri artmaktadır. "Nevrotiklik", "Dışadönüklük" ve "Gelişime

Açıklık" puanlarında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Alanyazında yapılan bazı araştırmalarda uyumluluk ve dışadönüklük ile başarı arasında bir ilişki bulunamamış, sorumluluk ile ise güçlü bir ilişki bulunmuştur (Sığırı ve Gürbüz, 2011). Diğer bir araştırmada ise sorumluluk, dışadönüklük ve uyumluluk ile akademik başarı arasında güçlü ilişki olduğu bulunmuştur (Bahçekapılı ve Karaman, 2015).

Çalışmanın "Üniversite öğrencilerinin presenteeism düzeyleri ve kişilik tipleri ile yetiştirilme tarzları açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?" alt problemine ilişkin elde edilen bulgular doğrultusundan katılımcıların demografik özelliklerinden ebeveyn tutumu değişkeninin ölçekler ile olan farklılaşma durumuna bakıldığında presenteeism ölçeğinin alt boyutlarından "Eğlenceden Kaçma" alt ölçeği puanında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Bu farkın kaynağı aşırı koruyucu aile tutumu ile demokratik aile tutumu arasında ve aşırı koruyucu ile ilgisiz aile tutumu arasında bulunmuştur. Kişilik ölçeğinin alt boyutlarından "Nevrotiklik" alt ölçeği puanında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Bu farkın kaynağı aşırı koruyucu aile tutumu ile otoriter aile tutumu arasında ve aşırı koruyucu ile demokratik aile tutumu arasında bulunmuştur. Aynı ölçeğin "Dışadönüklük" alt ölçeği puanında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Bu farkın kaynağı demokratik aile tutumu ile ilgisiz aile tutumu arasında bulunmuştur. Yine aynı ölçeğin sorumluluk alt ölçeği puanında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür lakin bu farklılaşmanın kaynağı bulunamamıştır. Alanyazına bakıldığında çocukların yaşı büyüdükçe ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumu daha az benimsedikleri, kişilik özelliklerinin de ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında yordayıcı olduğuna dair araştırmalar göze çarpmaktadır (Şendil ve Cesur, 2011). Yine nevrozizm, gelişime açıklık ve dışadönüklük ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı farklılaşmalar olduğu Tatlıoğlu'nun 2014 yılında yayınladığı çalışmasında görülmektedir. Bu çalışmada da nevrozizm ve dışadönüklükte farklılaşmalar görülmüştür. Bu yönü ile ele alınırsa araştırma bulguları ile alan yazındaki veriler birbirlerini desteklemektedir.

Çalışmanın ana amacı doğrultusunda "Üniversite öğrencilerinin presenteeism davranışlarına kişilik tiplerinin etkisi var mıdır?" problemine ilişkin elde edilen bulgular neticesinde presenteeism davranışı ile kişilik tipleri arasında ilişki olup olmadığıyla ilgili regresyon analizi yapılmış, "Nevrotik" kişiliğe sahip olmanın, presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yani nevrozizm kişilik özelliği presenteeism davranışını %3 oranında etkilemektedir. "Dışadönük" kişiliğe sahip olmanın, presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Yani dışadönüklük kişilik özelliği presenteeism davranışını etkilememektedir. "Gelişime Açık" kişiliğe sahip olmanın, presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yani gelişime açıklık kişilik özelliği presenteeism davranışını %4 oranında etkilemektedir. "Uyumlu" kişiliğe sahip olmanın, presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yani uyumluluk kişilik özelliği presenteeism davranışını %1 oranında etkilemektedir. "Sorumlu" kişiliğe sahip olmanın, presenteeism davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yani sorumluluk kişilik özelliği presenteeism davranışını %2 oranında etkilemektedir. Sarıçam 2017 yılındaki araştırmasında üniversite öğrencilerinin dürtüselliği ile presenteeismleri arasında pozitif bir ilişki bulmuştur (Sarıçam, 2017). Bu çalışmada da dürtüselliğe karşılık gelebilecek nevrozizm alt puanı ile presenteeism davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Yine Yıldız ve diğerleri (2015) çalışmalarında yetişkinlerin sorumluluk düzeyleri arttıkça presenteeism davranışının arttığı görülmüştür. Ulu ve diğerleri (2015) ise beş faktör ölçeğinin alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklığın presenteeism üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Görüldüğü üzere alan yazında yapılmış çeşitli araştırmalar bu çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Matsushita, ve diğerleri (2015) ise dışadönüklük ve uyumluluk ile presenteeism arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur. Bu sonuç ise araştırmamızın bulguları ile örtüşmemektedir.

Tüm bu verilerden hareketle belirli kişilik özellikleri ile öğrencilerde görülen presenteeism davranışları arasında pozitif ya da negatif yönlü ilişkiler bulunduğu söylenebilir. Presenteeism kavramı psikoloji alanyazınında yeni ele alınmaya başlanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanyazın

kısmında presenteeism nedenleri, eğitim bilimleri alanındaki yetersiz çalışmalar sebebiyle işletme ve yönetim bilimleri açısından ele alınarak incelenmiştir. Bu sebepleri eğitim ortamına uyarlamak için alanda pek çok çalışma yapılması ve presenteeism farklı değişkenler açısından ele alınması gerekebilir. Basit manada düşünerek iş hayatı ile benzerlik dikkate alındığında ders öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile yaşanabilecek sorunlar, eğitim alınan bölümün problemleri ve genel yaşam şartlarının öğrenciler üzerinde oluşturduğu baskı onları presenteeisme götürebilir. Konu ile ilgili Sarıçam (2015), ergenlerin okul tükenmişlik düzeyleri ve presenteeism davranışları arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Sınıf içerisinde kabul göremeyen veya kendisini yalnız hissedenen bir öğrencinin presenteeism davranışına kapılma ihtimali artabilir. Bu nedenle sınıf içerisinde oluşturulacak bir örgüt kültürü, öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmelerine engelleyerek presenteeism davranışının ortaya çıkmasını düşürebilir. Sınıf içerisinde yönetim gücü olan öğretmenin ders esnasında kullanacağı yöntem öğrencileri etkileyebilir. Otoriter bir öğretmen ile ders işleyen öğrencilerde sınıf içerisine korku hakim olabileceğinden bu öğrenciler de presenteeisme yönelebilir. Öğrencilerde karşılaşılan özgüven problemleri, kendilerini ifade edememeleri, söz hakkı almak istedikleri halde alamamaları, yeteneklerini gösterememeleri, kendilerini gösterememeleri gibi durumlar presenteeismi açığa çıkarabilir. İşlenen konunun ya da dersin öğrencinin ilgilerine cevap vermemesi bir tatminsizlik ortaya çıkaracağından bu durum öğrenciyi presenteeisme itebilir. Presenteeism eğitim bilimlerine yeni giren bir kavramdır. Alanyazın incelendiğinde presenteeism eğitimi ortamlarındaki etkisine ait çok fazla araştırmaya rastlanamamaktadır. Alanımız açısından bakır olan bu konuda yapılabilecek çok fazla çalışma vardır. Bunlardan bazılarından yukarıda bahsedilmiştir. Alan çalışanlarının ve araştırmacıların farklı örneklem grupları ile bu hususlara eğilmesi presenteeism ile ilgili araştırmaların çeşitlenmesi açısından faydalı olabilir. Çalışmada ulaşılmış olan örneklem grubu İstanbul'da üniversite okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu nedenle farklı şehirlerde yapılacak benzer çalışmaların genellenebilirliği arttırabilmek adına alanyazına faydalı olacağı düşünülmektedir. Zira ülkemiz doğu ve batı kültürünün bir sentezi olarak ele alınabilecek bir toplumsal yapıya sahiptir. Bu açıdan bölgeden bölgeye karşılaşılabilecek farklılıklar dikkate alınmalıdır. Alanyazında eğitim ortamlarındaki presenteeisme yönelik gerçekleştirilen çalışmaların kısıtlılığı araştırmanın bulgularını tartışırken bir sınırlılığa neden olmuş olabilir. Bu konuya ilgi duyan araştırmacılara konuyla alakalı çalışmaları çeşitlendirmeleri önerilebilir. Ek olarak sonraki çalışmalarda nitel verilerin de incelenebileceği bir yöntemin kullanılmasıyla kavrama daha geniş çerçeveden bakış sağlanabilir.

Alanyazın kısmında presenteeism nedenleri eğitim alanındaki sınırlı çalışmalar sebebiyle işletme ve yönetim bilimleri açısından incelenmiştir. Bu sebepleri eğitim ortamına uyarlamak gerekirse kişisel faktörlerden kaynaklı nedenlerde;

- Öğrencilerin de okudukları bölümler ile kişilik yapılarının uyması önem arz etmektedir. Yine ders öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile yaşayabilecekleri sorunlar, okudukları bölümün problemleri ve öğrenciler üzerinde oluşturacağı baskı onları presenteeisme götürebilir.
- Tükenmişlik kavramı iş ortamında olduğu gibi okul ortamlarında da sık karşılaşılan bir durumdur. Genelde lise birinci sınıfta ve üniversite birinci sınıfta öğrencilerde bir tükenmişlik durumu gözlenebilir. Bunun sebebi öğrencilerin öncesinde yaşadıkları yoğun sınav maratonu olabilir. Yoğun şekilde merkezi sınavlara hazırlanan öğrenciler bu sınavlar bittikten sonra tükenmişlik yaşayabilirler. Tükenmişlik de kişileri presenteeisme götürebilir. Konu ile ilgili Sarıçam (2015), ergenlerin okul tükenmişlik düzeyleri ve presenteeism davranışları arasında pozitif bir ilişki bulmuştur (Sarıçam, 2015).
- Stresin öğrencilerde görülme sıklığı bir hayli fazladır. Okul içinde ve dışında alınan sorumluluklar, yaşanan olaylar, akran baskısı, ağır ders yükü ve ödevlendirmeler öğrencileri strese sokabilir. Stres altındaki öğrenciler de yaşadıkları kaygı ile presenteeism davranışına yönelebilirler.

İşin gerekliliğinden kaynaklı nedenleri eğitim ortamına adapte ettiğimizde;

- Fazla ders yükü kavramını ortaya sürmemiz uygun olabilir. Öğrenciler fazla ders yükü altında kendilerini eziliyormuş gibi hissedip strese girebilir ve presenteeizm davranışına yönelebilirler.

- Öğrencilerin yaşadıkları rol karmaşasına dikkat çeken bir diğer konudur. Öğrenciler okullarında çeşitli görevler alırlar ve bu görevlerin fazlalığı onlarda rol karmaşasına sebep olabilir. Örneğin bir üniversite öğrencisi hem çift ana dal yaparak ki bölümün sorumluluğuna girebilir hem fakülte ya da bölüm temsilcisi olarak öğrenci konseyinde görev alabilir hem de okçuluk kulübü başkanı olabilir. Tüm bu görevler ona farklı sorumluluklar yükleyip stres yarabilir. Böyle bir durumda öğrenci presenteeism davranışına kapılabilir.

İş ortamından kaynaklı nedenleri eğitim ortamına adapte ettiğimizde ise;

- Eğitim-öğretim ortamlarında öğrencilerin etkileneceği değişkenlerin başında sınıfın ısı, ışıklandırılması, akustik yapısı gibi etmenler gelmektedir. Bu etmenler ders içinde öğrencileri rahatsız edecek düzeyde ise presenteeisme sebep olabilir.
- Yine bir işin ağır ve zor olmasını da derslerin zorluk derecesiyle benzetebiliriz. Zor ve ilgisini çekmeyen bir derste diğer derslere nazaran öğrencilerin presenteeism davranışına düşme ihtimali çok daha yükseltebilir.
- Sınıf içerisinde bir örgüt kültürü oluşmasının ve öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmemelerinin presenteeism davranışını engelleyeceği düşünülmektedir. Sınıf içerisinde kabul göremeyen ve kendini yalnız hisseden bir öğrencinin presenteeism davranışına kapılma ihtimali artabilir.
- Yine sınıf içerisinde yönetim gücü olan öğretmenin etkisini de göz ardı etmemek gerekir. Öğretmenin ders esnasında kullanacağı yöntem kuşkusuz öğrencileri etkileyecektir. Otoriter bir öğretmen ile ders işleyen öğrencilerde sınıf içerisinde korku hakim olabileceğinden öğrenciler presenteeisme yönelebilir.
- Öğrencilerde karşılaşılan özgüven problemleri, kendilerini ifade edememeleri, söz hakkı almak istedikleri halde alamamaları, yeteneklerini gösterememeleri, kendilerini gösterememeleri gibi durumlar da presenteeismi açığa çıkarabilir. İşlenen konunun ya da dersin öğrencinin ilgilerine cevap vermemesi de tatminsizlik ortaya çıkarabilir. Bu tatminsizlik öğrenciyi presenteeisme itebilir.
- Sınıf içi çatışmalar, gruplaşmalar, şiddet doğuracak olaylar eğitim ortamını olumsuz etkiler.
- Öğrenciler arasında iletişim problemleri ortaya çıkabilir. Bu gergin durumlardan öğrenciler etkilenebilir ve çeşitli sorunlar ortaya çıkabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmanın verileri 2017-2018 eğitim öğretim yılında toplandığından etik kurul onayı alınmamıştır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, A. (2006). *Farklı kültürlerdeki yöneticilerin kişilik özelliklerine dayanarak liderlik anlayışlarının belirlenmesi: Türk ve Amerikan otel yöneticilerinin karşılaştırmalı analizi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Arkonaç, S. (1993). *Grup ilişkileri*. Alfa Basım Yayım.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., & Nolen-Hoeksema, S. (2010). *Psikolojiye giriş*, Çev. Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınevi.
- Bal, F. (2014). *Presenteeism ve psikolojik sermayenin duygusal zeka ile ilişkisi: Gaziantep Üniversitesin'nde bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi
- Balkıs, M. (2003). *Üniversite öğrencilerinin düşünme stilleri ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Basım, H.N, Çetin, F., & Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. İnkılap Yayınları.
- Baysal, İ. A. (2012). *Presenteeism (işte varolmama sorunu) ile Örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Adnan Menderes Üniversitesi akademik personeli üzerinde bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bierla, I., Huver, B., & Richard, S. (2011). Presenteeism at work: the influence of managers. *International Journal of Business and Management Studies*, 3(2), 97-107.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (İ. D. Sarıoğlu, Çev.) Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). The NEO personality inventory. Odessa, FL: Psychol Assess. Resources.
- Coşkun, Ö. (2012). *İki işyerinde işe devamsızlık ve kendini işe verememede etkili faktörlerin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitapevi.
- Çiftçi, B. (2010). İşte var ol(ama)ma sorunu ve işletmelerin uygulayabileceği çözüm önerileri. *Çalışma ve Toplum*, 153-173.
- Demirbulat, Ö. G., & Bozok, D. (2015). Presenteeism (İşte varolamama) ile yaşam doyumu, fiziksel ve ruhsal iyilik halinin etkileşimine yönelik seyahat acentası işgörenleri üzerinde bir araştırma. *KMU Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(27), 7-13. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.44589>
- Demirgil, Z., & Mücevher, M. H. (2017). *Meslek yüksekokullarında presenteeism: İdari ve akademik personel üzerine karşılaştırmalı bir analiz*. 4. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi. Burdur.
- Eren, E. (2008). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. Beta Yayınları.
- Erkoç, T. (2008). *Kişilik özelliklerinin örgütsel iletişime etkisi ve bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi.
- Eroğlu, F. (2010). *Davranış bilimleri*. Beta Yayınları.
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4, 26-42. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.4.1.26>
- Güleç, E. (2010). *Kişilik yapısı ve örgüt içerisindeki güç mesafesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- İşcan, Ö. F., & Timuroğlu, M. K. (2007). Örgüt kültürünün iş tatmini üzerindeki etkisi ve bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 21(1), 119-135.
- Koçoğlu, M. (2007). *İşletmelerde presenteeism sorunu ve insan kaynakları yönetimi çerçevesinde mücadele yöntemleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Levin Epstein, J. (2005). Presenteeism and paid sick days. Center for Law and Social Policy, Erişim adresi <https://www.clasp.org/sites/default/files/public/resources-and-publications/publication-1/0212.pdf>
- Li, H., Bingham, J. B., & Umphress, E. E. (2007). Fairness from the top: perceived procedural justice and collaborative problem solving in new product development. *Organization Science*, 18(2), 200-216. <https://doi.org/10.1287/orsc.1060.0231>
- Matsushita ve diğerleri (2010). Presenteeism in college students: reliability and validity of the presenteeism scale for students. *Qual Life Res.*, 20, 439-446. <https://doi.org/10.1007/s11136-010-9763-9>
- Matsushita, M., Yamamura, S., & Ikeda, M. (2015), Investigation of prefrontal cortex activity in university students with presenteeism: A near-infrared spectroscopy (nirs) study. *Journal of Behavioral and Brain Science*, 5, 339-347. <https://doi.org/10.4236/jbbs.2015.59034>
- Merdan, E. (2013). Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 142.

- Morsünbül, Ü. (2014). Hızlı büyük beşli kişilik testi Türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam*, 27, 316-322. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2014270405>
- Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerinin bilinçli farkındalık kişilik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Sarıçam, H., Akın, A., Demirci, İ., & Akın, Ü. (2013). *Öğrenciler için presenteeizm ölçeğinin türkçeye uyarlanması: geçerlik güvenilirlik çalışması*. Istanbul 2013 World Congress of Psychological Counselling and Guidance. Istanbul.
- Sarıçam, H., & Çetintaş, K. (2015). *Ergenlerde presenteeizm ile okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin incelenmesi*. 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Mersin.
- Sarıçam, H., & Çetintaş, K. (2017). *Öğretmen adaylarında dürtüsellik, azim ve presenteeizm arasındaki ilişki*. IV. International Eurasian Educational Research Congress. Denizli.
- Schmitt, D.P., Allik, J., McCrae, R.R., Benet-Martinez, V., Alcalay, L., Ault, L., Austers, I., Bennett, K.L., Bianchi, G., Boholst, F., Breackman, J., Caron, G., Casullo, M.M., Cunningham, M., Daibo, I., Backer, C., DeSouza, E., Diza-Loving, R., Sümer, N., . . . Youn, G. (2007). The geographic distribution of big five personality traits: patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal Of Cross Cultural Psychology*, 38 (2), 173-212. <https://doi.org/10.1177/0022022106297299>
- Sheard, M. (2010). *Mental toughness: The mindset behind sporting achievement*. Hove, Routledge.
- Sıgır, Ü., & Gürbüz, Ü. (2011). Akademik başarı ve kişilik ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10(1), 31-48.
- Sır, N. Ş. (2016). *Öğretmen adaylarının beş faktör kişilik kuramına göre kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve bazideğişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Sümer, N., & Sümer, H. C. (2005). Beş faktör kişilik özellikleri ölçeği. (Yayınlanmamış Çalışma)
- Sümer, N., Lajunen, T., & Özkan, T. (2005). Big five personality traits as the distal predictors of road accident involvement. in g. underwood (Ed.), *Traffic And Transport Psychology*. Elsevier Ltd.
- Şendil, G., & Cesur, S. (2011). The relationships between parental attitudes and their personalities and values. *Electronic Journal of Social Sciences*, 10 (38), 1-22.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*. Pearson.
- Tathioğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (17), 939-971. <http://dx.doi.org/10.14225/joh400>
- Uysal, M. (2010). *Hemşirelerin kişilik özellikleri ile karar stratejilerinin ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi.
- Ulu, I. P., & Tezer, E. (2010). Adaptive and maladaptive perfectionism, adult attachment, and big Five personality traits. *The Journal of Psychology*, 144(4), 327-340. <https://doi.org/10.1080/00223981003784032>
- Ulu, S., Özdevecioğlu, M., & Ardiç, K. (2015). Kişilik özelliklerinin hastayken işe gelme (presenteeism) davranışı üzerindeki etkileri: imalat sanayinde bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 47, 167-181.
- Ülke, H.E. (2006). *Kişilik ve adalet algılarının sosyal kaytarma üzerindeki rolünün araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2010). *Evlilik okulu*. Remzi Kitapevi.
- Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2014). *Kişilik kuramları*. Pegem Akademi.
- Yıldız, B., Yıldız, H., & Moloğlu, V. (2015). *Sorumluluk kişilik özelliğinin presenteeizm –hastayken işe gelme davranışları üzerindeki etkisi: sağlık sektöründe bir araştırma*. 3. Örgütsel Davranış Kongresi. Tokat.
- Yılmaz, N., Doğanalp, S., & Durmaz, T.V. (2016). Lisansüstü öğrencilerde tezden kaytarma davranışları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 205-228.
- Yücel, C., & Kaynak, S. (2008). Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve örgütsel vatandaşlık davranışı. *Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20, 685-707.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

“You are here physically, but in your mind you are elsewhere.” We have often heard the expression in educational institutions. When we reflect on the subject, there may be times when people do not feel well physically and spiritually. Despite this situation, they can go to school or work. At this point, it can be seen that the above-mentioned saying has been uttered. According to Levin-Epstein (2005), it is called presenteeism when employees come to work despite being sick or physically and psychologically incapable of working. This concept, which is derived from the English word presence, can be defined as the employee's desire to be constantly in the work environment (Sarıçam, 2015). It is possible to define the concept of presenteeism, which is translated into Turkish as being (but) not at work, as the inability to be physically present at work (Çiftçi, 2010).

Considering the definitions of presenteeism, it is an indisputable fact that this concept is also encountered in educational environments. The fact that the student is in other realms mentally while he is in the classroom is a situation that is often noticed by the teachers. The student's pretending to be listening to the lesson and being interested in other things, pretending to be listening and having other thoughts in his mind can be an example of presenteeism behavior in school environments (Sarıçam, 2015).

People are born different from birth and are born with different personality types. Undoubtedly, we understand these differences best when we experience disagreements and conflicts with people. In such moments, we become fully aware of the interpersonal differences (Balkıs, 2003). Personality; It is an internal term that determines an individual's interests, abilities, appearance, attitudes and speaking style (Baymur, 1994).

In the research and literature review conducted in our country, very few studies have been found that deal with the phenomenon of presenteeism in the field of education. In the world, it is seen that different studies have been carried out in this field. While the main purpose of this study is whether there is a relationship between the concept of personality, which is thought to have a great impact on human life and behaviors, and presenteeism, another aspect of the study is to examine the situation in terms of various demographic variables in order to contribute to the literature. Based on this rationale, the relationship between personality types and presenteeism was examined by correlation analysis and simple linear regression analysis.

Method

In this study, a relational survey model, one of the quantitative research methods, was used to descriptively show the relationship between presenteeism behaviors and personality traits of university students. A collaborative study was conducted by using the estimation model, which is a sub-type of the relational survey model. In the prediction model, the unknown values of any variable are tried to be estimated or predicted with the help of other variables that can define that variable. Here, the independent variable is called the predictor and the dependent variable is called the predictor. In prediction models, correlational calculation methods can be used, as well as simple regression and multiple regression methods. The sample of the research consists of a total of 453 people studying at various universities and faculties, 175 male and 278 female students, studying at foundation and state universities in Istanbul in the 2017-2018 academic year. Demographic Information Form designed by the researcher, Five Factor Personality Traits Scale adapted by Sümer and Sümer (2005), and Presenteeism Scale for Students adapted by Sarıçam et al. (2013) were used as data collection tools.

Results

Based on the data obtained, it can be said that the presenteeism scores of the sample are generally high. As the participants' scores on the "Neuroticism" subscale of the five-factor personality scale increase, the "Work Completion" subscale score of the presenteeism scale decreases, while the "Avoiding Fun" subscale and total presenteeism scores increase. Again, as the "Extraversion" subscale score of the personality scale increases, the "Avoiding Fun" subscale score of the presenteeism scale decreases, and the "Work Completion" subscale and Total Presenteeism scores increase. As the "Openness to Development" subscale score of the personality scale increases, the "Avoiding Fun" subscale score of the presenteeism scale decreases, and the "Work Completion" subscale and total presenteeism scores increase. Again, as the "Adherence" subscale score of the personality scale increases, the presenteeism "Avoiding Fun" subscale score decreases, and the "Work Completion" subscale and total presenteeism scores increase. Again, as the "Responsibility" subscale score of the same scale increases, the "Avoiding Fun" subscale score of the presenteeism scale decreases, and the "Work Completion" subscale and total presenteeism scores increase. At the same time, it shows that among personality types, neuroticism predicts 3%, openness to development 4%, agreeableness 1%, and responsibility 2% predict presenteeism behavior.

Discussion

In his research in 2017, Sarıçam found a positive relationship between university students' impulsivity and presenteeism (Sarıçam, 2017). In our study, a positive correlation was found between neuroticism sub-score, which may correspond to impulsivity, and presenteeism behavior. Again, in the studies of Yıldız et al. (2015), it was observed that as the level of responsibility of adults increased, presenteeism behavior increased. In their study, Ulu et al. (2015) found that the sub-dimensions of responsibility, compatibility and openness to improvement of the five factor scale had a positive effect on presenteeism. As can be seen, various studies conducted in the literature show similarities with the findings of our study. Matsushita et al. (2015) found a negative relationship between extraversion and agreeableness and presenteeism. This result does not coincide with the findings of our study.

As the age of the participants increases, the "Avoiding Fun" subscale score of the presenteeism scale decreases, and the "Job Completion" subscale scores increase. However, no significant correlation was observed between the total score of the presentesemia scale and age. Looking at the literature, it is seen that researchers such as Coşkun (2012) and Baysal (2012) found a low-level positive relationship between the age variable and presenteeism. Demirgil and Mücevher (2017), on the other hand, found that there is more presenteeism at lower age levels. Again, a significant correlation was found between the Neuroticism, Agreeableness and Responsibility sub-dimension scores of the five factor personality scale and the age of the participants. Accordingly, it was observed that the neuroticism, compatibility, and responsibility subscale scores of the personality scale increased as the age increased. However, no significant correlational relationship was observed in Extraversion and Openness to Development scores. We can explain these findings with the increase in self-confidence, assertiveness and autonomy with increasing age.

When we examined the relationship between the demographic characteristics of the participants and the gender variable and the scales, it was seen that the female participants got higher scores than the men in the sub-dimensions of the personality scale, "Compliance" and "Responsibility". In other words, we can say that the "Responsibility" and "Compliance" characteristics of female participants are higher than males. No correlation was found between presenteeism behavior and its sub-dimensions with regard to gender. Bal (2014) and Baysal (2012) did not find a difference between presenteeism and gender, as in our study. Coşkun, on the other hand, found in his study in 2012 that, contrary to the above, women had higher levels of presenteeism. When we look at the literature on

personality, it has been found that women have higher "Neuroticism" scores than men (Sır, 2016; Tatlıoğlu, 2014). In our study, however, such data were not obtained. In a study conducted with adolescents in 2015, Sariçam found that presenteeism behaviors of male adolescents are higher than those of females (Sariçam, 2015). In his study in 2017, he worked with pre-service teachers, namely university students, and reached similar results with our study (Sariçam, 2017).

Presenteeism is a concept that has just entered the educational sciences. When the literature is examined, there is not much research on the effect of presenteeism in educational environments. There are many studies that can be done on this untouched subject in terms of our field. Some of these have been mentioned above. All these above-mentioned issues were considered during the study, but could not be included in the study due to limitations. It may be beneficial for field workers and researchers to focus on these issues with different sample groups in terms of diversification of research on presenteeism.